

ПРОБЛЕМИ НА НЕЛЕГАЛНИТЕ (НЕДОКУМЕНТИРАНИТЕ) ИМИГРАНТИ В БЪЛГАРИЯ

Антонина Желязкова

През 2008 г. приключи Международен проект по VI рамкова програма на ЕК на тема „Миграции на нелегалните работници: систематизиране на информацията относно границите и процесите на промяна в статута и професията на нелегалните работници в Европа (*UWT*)“. Изследването бе проведено с помощта на качествени методи: дълбочинни интервюта с имигранти, фокус групи с имигранти, експертни интервюта с представители на държавни институции и неправителствени организации, занимаващи се с проблеми на бежанците и мигрантите, анализ на документи и масмедии.

ДЕМОГРАФСКА СТРУКТУРА НА РЕСПОНДЕНТИТЕ

Основните параметри на структурата на респондентите е представена по-долу в таблицата. Както се вижда, страните на произход са разнообразни. Броят на интервюираните не е свързан с големината на съответната имигрантска земляческа общност по две причини: първо, респондентите са подбирани на случаен принцип, и второ, преобладаващата част от най-големите национални имигрантски общности в България са съставени от отдавна дошли в страната (20—30 и повече години), които вече имат българско гражданство или статут на постоянно или временно дългосрочно пребиваващи. Сред тях съществува вече второ, дори трето поколение имигранти по произход. Такава например е общността на дошлите от Сирия, които наброяват приблизително половината от арабите в България и които са преобладаващо партньори в смесени бракове или са с отдавна уреден статут. Подобна е ситуацията с хората от Ливан, Палестина и т.н., които съответно са около 14% и 8% от арабската общност в България¹. Част от африканската имиграция е наследство от политиката на българската държава след 60-те години, когато са предлагани стипендии на африкански студенти с леви убеждения. Открит е въпросът дали те, както и новодошлите от черна Африка, които пристигат от различни държави и принадлежат на пъстри етнически или племенни групи, нерядко в конфликт помежду си, могат да бъдат събрани и анализирани в България като общност. Черните африканци са единствената група в страната приемник, която се възприема от местното население „расово“. България сама по себе си е държава без колониални традиции и без опит в подобен вид интеркултурни отношения. Съществувала е до края на XIX в. като провинция в голямата османска империя, поради което българите имат богат традиционен опит с разнообразни автохтонни етнически и религиозни малцинства.

¹ Желязкова, Антонина. Имигрантите от Близкия и Средния изток. В: Имиграцията в България, съст. Анна Кръстева, София, IMIR, 2005, 19—73.

По отношение на образованието имигрантските групи в България правят впечатление с преобладаването на хората с доста високо образователно ниво поради споменатата практика да пристигат в България, за да получат висше и специално образование, след което някои от тях остават². Единствено китайците в голямото си мнозинство в България са хора без високо образование, но не и неграмотни. Те са заети в два основни сектора — търговия на едро и дребно и ресторантьорство. Африканците, които живеят от дълги години в България, са преобладаващо високообразовани — инженери, лекари, завършили обществени науки, за разлика от новодошлите африканци, които са със средно или минимално образование. Голяма част от онези, които обобщено се възприемат от българите като араби, също са с високо или средно образование, но най-често заемат икономически ниши подобно на китайците. От интервюираните 30 души 10 имат висше образование, 16 — средно и средно специално, 3 — основно и един не е отговорил.

МОТИВИ ЗА МИГРАЦИЯТА. НАГЛАСИ ЗА УСТАНОВЯВАНЕ ИЛИ ТРАНЗИТНО ПРЕМИНАВАНЕ В ЗАПАДНА ПОСОКА

Две са основните причини за миграцията: политически и икономически. Сред причините за икономическата емиграция се оформя отчетливо демографският фактор — за страните от Близкия, Средния изток и Африка. В страните от тези ареали семействата са много големи и не са в състояние да осигурят добър стандарт или достатъчен поминък, което налага някои от отрасналите деца да напуснат домовете си в търсене на препитание по света. Същият фактор в общонационален план е валиден за емиграцията от Китай. Емигрантите от съседните или близки на България страни като Турция, Македония, Молдова, Украйна, Беларусия комбинирано са мотивирани от неудовлетвореност от политическите режими, от незадоволителна икономическа конюнктура и, разбира се, от идеята за България като транзитен временен престой и най-удобен изход към Западна Европа.

Някои от държавите са емигрантски по принцип и имат развита традиция на потомствени търговци и ресторантьори в диаспора. При тях емиграцията не е непременно свързана с периоди на политическа дестабилизация, войни или икономическа стагнация. Например от Ливан емиграция е имало и ще има, като ливанската диаспора е със свой типичен облик навсякъде по света. В България те също са добре познати и добре интегрирани.

Арабските имигранти се настаняват диспергирано в големите градове, както и в различни квартали на София и се предпазват да живеят заедно в обособени квартали. Те обаче съсредоточават бизнеса си на определени улици, което създава облик на дребнотърговски и занаятчийски имигрантски квар-

² „Средностатистическият имигрант в България е високо образован: повечето имигранти (54%) са завършили средно образование; 37,1% имат висше образование (бакалавърска или магистърска степен), 2,1% притежават по-висока академична степен, а приблизително същият процент имат само основно образование. Образователният статус на имигрантите в България е по-висок от този на местното население и се дължи на факта, че значителна част от установилите се тук имигранти първоначално пристигат в страната като студенти“. БХК. 2006. Изследване на правата на мигрантите в България (Финален доклад). Доклад на Български хелзинкски комитет, ноември 2006.